

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1928

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1929

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἐταῖροι,

Ὁ ἀπολογισμὸς ἐκάστου ἔτους στρέφει πάντοτε πρῶτον εὐλαβῆ τὴν ἀνάμνησιν πρὸς τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κλείσαντα τὸν βίον εἰσῆλθον εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὁ τερματισμὸς τῆς ζωῆς καὶ ἡ μετάστασις εἰς τὴν μυστηριώδη ἐπέκεινα κατάστασιν, ἐξ ἧς ἐξεπήγασε κατὰ τινα γνώμην ἢ ὄλη σχεδὸν ἀρχαία θρησκεία, ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἀρχαίαν δημώδη πίστιν τὴν δόξαν ὅτι οἱ νεκροὶ ἅμα τῇ μεταστάσει καθίστανται ἥρωες ἢτοι ἡμίθεοι καὶ δικαιοῦνται τῆς λατρείας ἐκεῖνης, ἡ ὁποία ἐν πάσῃ θρησκείᾳ καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ παρουσιάζεται ὡς ἀδαμάντινος κρίκος ψυχικοῦ δεσμοῦ πρὸς τὸ ἀσύλληπτον ἄγνωστον καὶ ὡς ἔμφυτος πηγὴ παρηγορίας καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἐπιζώντων.

Πρὸς τοὺς ἥρωας αὐτῆς προσφέρουσα τοὺς πνευματικοὺς ἐναγισμοὺς ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία κατ' ἔτος δὲν πρᾶττει τοῦτο ὡς ἀπλοῦν τι τυπικὸν καὶ ψυχρὸν καθήκον, ἀλλ' αἰσθάνεται τοῦτο ὡς βαθεῖαν καὶ εἰλικρινῆ ἀνάγκην τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ὅπως ἐκδηλώσῃ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὴν μνήμην ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐνεθάρρουναν καὶ ἐνίσχυσαν τὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ ὁπωσδήποτε καθόλου προήγαγον τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην.

Ἐκ τῶν ξένων ἐπιτιμιῶν ἐταίρων ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1928 ἀνὴρ διαπρεπέστατος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὁ Θεόδωρος **Reinach**,

Καθηγητῆς τῆς Νομισματικῆς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῆς Φιλολογίας. Ἐχὼν ἀρτιωτάτην φιλολογικὴν συγκρότησιν ὁ Reinach ἔνωρις διεκρίθη ἐν τῇ ἐπιγραφικῇ, ἐκτὸς δὲ πολλῶν ἄλλων μερικῶν πραγματειῶν κατέλιπεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Dareste καὶ τοῦ Haussoullier σημαντικώτατον ἐπιγραφικὸν ἔργον, τὴν Συναγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν νομικῶν ἐπιγραφῶν, ἣτις ἐχρησίμευσε καὶ θὰ χρησιμεύσῃ ἀκόμη ὡς πολύτιμον βοήθημα τῶν περὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν δίκαιον ἀσχολουμένων. Ἡ περὶ τὸν ὕμνον τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς γνωστῆς τῶν Δελφῶν ἐπιγραφῆς, μακρὰ ἀσχολία τοῦ Reinach κατέστησεν αὐτὸν ἐντριβέστατον περὶ τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν, ἐξέδωκε δὲ πρό τινων ἐτῶν οὗτος ὑπὸ τὴν ἀνεπίδεικτον ἐκλαϊκευτικὴν μορφήν καλὸν βιβλίον *La musique grecque*, δείγμα τῆς ἐν τῷ θέματι μεγάλης αὐτοῦ πείρας.

Τὴν νομισματικὴν αὐτοῦ εἰδικότητα καὶ φήμην ἠδραΐωσεν ὁ ἀνὴρ διὰ τοῦ σπουδαιότατου συγγράμματος «*L'histoire par les monnaies*», ἐν τῷ ὁποίῳ μετὰ μεγάλης ὀξύτητος καὶ πολυμαθείας ἔδειξε πόσα δυνατὰί τις νὰ πορισθῇ ἐκ τῶν νομισμάτων ἱστορικὰ διδάγματα σπουδαιότατα.

Μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἐρνέστου Babelon ὁ Θεόδωρος Reinach ἐξηκολούθησε καὶ συνεπλήρωσε ἀπὸ τοῦ 1904, τὴν δημοσίευσιν τοῦ *Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure*, ἔργου θεμελιώδους διὰ τὴν μελέτην τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων τῆς Μ. Ἀσίας. Τῷ 1925 ἐξεδόθη β' ἔκδοσις τοῦ 1ου τεύχους τοῦ Α' τόμου τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος μετὰ πλείστων συμπληρώσεων, αἵτινες εἶχον γίνοι ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν συγγραφέων μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1924 ἐπισυμβάντος θανάτου τοῦ Ἐρνέστου Babelon, ἔπειτα δὲ καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Reinach.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Babelon ὁ Θεόδωρος Reinach ἐκλήθη ὡς διάδοχος ἐκεῖνου εἰς τὴν τιμητικωτάτην ἔδραν τῆς Νομισματικῆς εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, τὸ γνωστὸν καὶ ἔνδοξον δεύτερον Πανεπιστήμιον τῆς Γαλλικῆς πρωτεύουσας.

Καὶ διὰ τῆς πολυμερείας του καὶ διὰ τῆς ἐμβριθείας αὐτοῦ ὁ

αείμνηστος Θεόδωρος Reinach ἐδημιούργησεν ἑξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐπιγραφικῶν, νομισματικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐν γένει μελετῶν, ἐναμίλλως ἐργαζόμενος ἐν τῇ κατ' ἑξοχὴν ἀρχαιολογικῇ καὶ ἱστορικῇ οἰκογενεῖᾳ τῶν Reinach.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἰσοβίων τε καὶ τακτικῶν ἐταίρων ἀπώλεσεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τὸν Φωκίωνα Νέγρη, τὸν Παναγὴν Καββαδίαν, τὸν Στέφανον Ξανθουδίδη, τὸν Κωνσταντῖνον Ζησίου, τὸν Πιπῖνον Μάμον, τὸν Ἀλέξανδρον Λαμπρόπουλον, τὸν Λεωνίδαν Δεληγεώργην, τὸν Στέφανον Σκουλούδη, τὸν Σωτήριον Σακελλαρόπουλον, τὸν Χρήστον Ἰωαννίδην καὶ τὸν Παντελεῖν Λιβαδᾶν.

Ὁ Φωκίων Νέγρης, ἐπιφανὴς γεωλόγος, ἀνήκεν εἰς τοὺς ἰσοβίους ἐταίρους ἡμῶν ἀπὸ τοῦ 1925. Καὶ ὡς πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἔκδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν ψηφιδωτῶν ὁ αείμνηστος ἀνὴρ ἔδειξε τοιοῦτο ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας, ὥστε ὀφείλεται εἰς αὐτὸν ἰδιαιτέρα εὐγνωμοσύνη ἀξία πάσης εὐλαβοῦς ἐξάρσεως ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου. Οἱ συνεργασθέντες μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ πεδίῳ θὰ ἐνθυμούμεθα μετὰ πόθου καὶ τὴν πάντοτε ἀμείωτον φιλοπονίαν του καὶ τὸν ἀγαστὸν καὶ εὐστοχον ζῆλόν του, ἀρετὰς πολυτίμους, αἱ ὁποῖαι ἀπέφερον ἀξιόλογα ἀποτελέσματα.

Ἄλλ' ἑξαιρετικὴν ἠσθάνθη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία καὶ ἐν γένει ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία θλίψιν διὰ τὴν ἀπώλειαν δύο ἐξόχων σκαπανέων τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν, τοῦ Καββαδία καὶ τοῦ Ξανθουδίδου.

Ὁ Παναγὴς Καββαδίας ἀπέθανε πλησιάζων τὸ ὄγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ συμπληρώσας βίον, ἀρρηκτως συνδεδεμένον μετὰ τῆς προαγωγῆς τῆς τε ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι.

Γενόμενος τῷ 1885 Γενικὸς ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων, τῷ δὲ 1895 καὶ Γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἠδυνήθη ὁ

Καββαδίας νὰ κατευθύνῃ τὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ συνόλῳ, ἀναπτύξας δὲ ἑκτακτον φιλοπονίαν καὶ δραστηριότητα οὐχὶ τὴν τυχοῦσαν, ἔδωκε τὸ ὄνομα καὶ τὴν σφραγίδα αὐτοῦ εἰς ὀλόκληρον περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας.

Ἴσως ἡ αὐταρχικὴ ἰδιοσυγκρασία καὶ ἡ συγκεντρωτικὴ τάσις τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς νὰ ἐδημιούργησε πολλάκις ὀδυνηρὰς προστριβὰς καὶ νὰ προεκάλεσεν ὀξείας ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ—ἀλλ' αἱ τοιαῦται ἀναμνήσεις δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ σκοτίσωσι τὴν ὀφειλομένην δικαίαν καὶ εἰλικρινῆ κρίσιν περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Καββαδία.

Ὁ Καββαδίας καταλείπει πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς ἐπιζῶντας ἀξιολογώτατον ἔργον καὶ διοικητικὸν καὶ ἀνασκαφικὸν ἐπιστημονικόν.

Εὐτυχῆσας νὰ ἴδῃ συντελούμενον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τὸ διὰ τῆς γενναίας χορηγίας τοῦ ἀειμνήστου Μπερναρδάκη ἀνεγερθὲν νέον οἰκοδόμημα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ἠδυνήθη δι' ἀτρύτων προσωπικῶν κόπων νὰ ἐγκαταστήσῃ καὶ διατάξῃ ἐν αὐτῷ τὰς Ἀρχαιολογικὰς συλλογὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τὰς ὑποίας αὕτη εἶχε σχηματίσει διὰ τῆς ἀδιακόπου ἐπιμελείας καὶ βαθείας ἐπιστήμης τοῦ ἀοιδίμου Στεφάνου Κουμανούδη, τοῦ ἐπὶ τεσσαράκοντα σχεδὸν ἔτη κατευθύναντος ὡς γραμματέως τὰς ἐθνικὰς ἐργασίας τοῦ καθυδρύματος τούτου. Ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου εἶναι μία τῶν λαμπροτέρων πράξεων τοῦ Καββαδία. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ ἴδρυμα τοῦτο διαρκῶς πλουτιζόμενον καὶ λαμπρυνόμενον διὰ νέων προσκτημάτων ἔφθασε συντόμως εἰς παγκοσμίου σημασίας περιωπῆν.

Δεύτερον παγκοσμίου σημασίας μουσεῖον ἵδρυσεν καὶ ἐπεξέτεινεν ὁ Καββαδίας ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τοῦτο δὲ κατὰ μέγα μέρος ἐπλήρωσε διὰ τῶν εὐρημάτων τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως σπουδαιοτάτης ἀνασκαφῆς.

Τρίτον ἀξιολογώτατον μουσεῖον ἵδρυσεν ὁ Καββαδίας ἐν τῷ τόπῳ, ὁ ὁποῖος ἀνασκαφικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἀπετέλεσεν ἓνα τῶν ἐνδοξοτάτων σκοπῶν τοῦ βίου αὐτοῦ, ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἐπιδαύρῳ. Ἐκεῖ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἀφιέρωσεν ὁ Καββαδίας πάσας τὰς δυνάμεις

αὐτοῦ, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἐκ τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου ἀποχώρησεν αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ σχεδὸν καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, συντελέσας δαπάναις τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας μέγα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τοῦ καθιδρύματος τούτου σημαντικώτατον τίτλον.

Ἄλλὰ καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Κεφαλληνίας αἱ γενόμεναι δαπάναις τοῦ Ὀλλανδοῦ μεγαπλούτου καὶ φιλομήρου Goekoop διὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ὑπὸ τοῦ Καββαδία παρέσχον σημαντικὰ ἀρχαιολογικὰ πορίσματα, διὰ δὲ τῶν εὐρημάτων αὐτῶν ὡς καὶ τινων ἄλλων, εὕρισκομένων ἤδη ἐν Κεφαλληνία, ἰδρῦθη τὸ ἐν Ἀργοστολίῳ καλὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.

Ἄλλὰ καὶ τὸ μουσεῖον τῆς Τεγέας καὶ τὸ μουσεῖον τῆς Σπάρτης καὶ τὸ μουσεῖον τοῦ Θέρμου καὶ τὸ μουσεῖον τῆς Λυκοσούρας καὶ τῆς Μυκόνου καὶ τῆς Δήλου καὶ ἄλλα ἵδρυσεν ὁ Καββαδίας ἔχων τὴν πολύτιμον συνεργασίαν τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων τῆς περιόδου ἐκείνης τοῦ Δημ. Φιλίου, τοῦ Βαλερίου Στάη, τοῦ Ἀνδρέου Σκιᾶ καὶ τοῦ Δημ. Σταυροπούλου, ἵνα μόνον τοὺς ἀποθανόντας ἀναφέρωμεν.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλο ἔργον, ἀμεσώτερον συνδεόμενον πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρείᾳ δραῖσιν τοῦ Καββαδία, εἶναι ἄξιον πάσης ἐξάρσεως. Εἶναι ἡ πρωτοβουλία αὐτοῦ πρὸς ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἵνα σπουδάσωσι δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀρχαιολογίαν. Διὰ τῆς ἐγκαίρου ἐκείνης προνοίας καὶ διὰ τῆς οικονομικῆς προθυμίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐξησφαλίσθη ἡ λειτουργία καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης ἐπὶ μίαν ἀκόμη γενεάν. Τοῦτο δὲ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λησμονῶσι, ἀλλὰ τούναντίον ὀφείλουσι μετ' εὐγνωμοσύνης νὰ ἀναφέρωσιν ὅσοι πραγματικῶς ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐθνικωτάτου τούτου κλάδου ἐν Ἑλλάδι καὶ διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν. Λιορισθεὶς τῷ 1904 τακτικὸς Καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν ἐδίδαξεν ὁ Καββαδίας ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ 1922, ὅτε ἀπεχώρησε καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὄριου τῆς ἡλικίας.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας τοῦ Καββαδία ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ κ. Χρίστου Τσουντα ὑπῆρξεν ἡ ἐπωφελῆς διάδοσις τῶν ἀρχαιολογικῶν γνώσεων παρὰ τοῖς ἡμετέροις νεωτέροις φιλολόγοις, ἡ ὁποία ἀναμφισβητήτως καθιστᾷ αὐτοὺς ἀρτιωτέρους καὶ ἰκανωτέρους πρὸς τελεσφόρον ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν. Προῖον δὲ τῆς διδακτικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ δράσεως τοῦ Καββαδία εἶναι τὰ δύο ὀγκώδη συγγράμματα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν, ἡ *Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία* ἐκ σελ. 879 καὶ μετὰ 820 εἰκόνων καὶ ἡ *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης* ἐκ σελ. 816 καὶ μετὰ 738 εἰκόνων.

Ὡς Γενικὸς Ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ Μουσείων ὁ Καββαδίας ἴδρυσεν τὸ *Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον*, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τινα σειρὰν ἐτῶν ἐκδοθὲν, ἀπετέλεσεν ὠφελιμώτατον συμπλήρωμα τῆς ἡμετέρας Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ὡς περιοδικὸν ἀποβλέπον εἰς ταχεῖαν διάδοσιν τῶν νέων ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων καὶ προσκτημάτων τῶν μουσείων. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐπανεκδιδόμενον μετὰ μακρὰν διακοπὴν ἀπὸ τοῦ 1915 ἔλαβε νέον σχῆμα καὶ νέαν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν, ἀπέβη δὲ οὕτω παράλληλον πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα ἀρχαιολογικὸν περιοδικόν.

Ἄλλὰ καὶ τῶν ἀναστηλώσεων ἀρχαίων μνημείων ὑπῆρξεν ἔνθερμος θιασώτης ὁ Καββαδίας, ὑπὸ δὲ τὴν σφύρα καὶ εἰδήμονα διεύθυνσιν τοῦ Νικολάου Μπαλάνου καὶ τὰ Προπύλαια καὶ τὸ Ἐρέχθειον καὶ μετέπειτα ὁ Παρθενὼν ἔλαβον καὶ λαμβάνουσιν ἀκόμη καὶ αἰσθητικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς διδασκτικωτάτην μορφήν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πολυμερὴς διοικητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δρᾶσις τοῦ Παναγῆ Καββαδία, δρᾶσις ἐξόχως ὠφέλιμος εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα καὶ εἰς τὴν καθ' ὅλου διεθνή ἀρχαιολογίαν, δρᾶσις, ἡ ὁποία ἐξησφάλισε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Καββαδία μόνιμον καὶ ἀκλόνητον θέσιν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἀρχαιολογίας, εἰς δὲ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν ἀνεξάλειπτον τίτλον, τοῦ ὁποίου ἐπιφυλάσσεται αὕτη νὰ ιδρύσῃ ἐν καιρῷ μόνιμον μνημεῖον,

Παρά τὸν Καββαδῖαν καὶ ἄλλον ἐπιφανέστατον ἐπιστήμονα ἀπόλεσεν ἡ ἀρχαιολογικὴ οἰκογένεια, τὸν **Στέφανον Ξανθουδίδη**, διευθυντὴν τοῦ μουσείου Κρήτης.

Ὁ Στέφανος Ξανθουδίδης διήλθεν ἅπαντα σχεδὸν τὸν βίον αὐτοῦ ἐν Κρήτῃ, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἅπασα ἡ ἀρχαιολογικὴ καὶ γενικώτερον φιλολογικὴ ἐργασία του ἀναφέρεται εἰς τὴν Κρητικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον.

Ἦδη πρὸ τῆς ἀπελευθέρωσεως τῆς Κρήτης ἀσχολούμενος περὶ τὴν Κρήτην ὁ Ξανθουδίδης, ἔχων δὲ πρεσβύτερον συνεργάτην τὸν ἄξιον πάσης εὐγνωμοσύνης κ. Ἰωσήφ Χατζηδάκη, ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς νήσου Ἐφορος ἀρχαιοτήτων Κρήτης, τοῦ κ. Χατζηδάκη γενομένου Διευθυντοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Κρητικοῦ Μουσείου, τὸ ὁποῖον ἀμφότεροι οἱ διακεκριμένοι οὔτοι ἄνδρες προπαρεσκεύασαν διὰ τῆς λαμπρᾶς συλλογικῆς ἐργασίας τοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου Ἡρακλείου καὶ ἴδρυσαν μετέπειτα, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου διὰ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Κρήτης. Μετὰ τὴν λόγῳ ὀρίου ἡλικίας ἀποχώρησιν τοῦ κ. Χατζηδάκη, ὁ Ξανθουδίδης ἐγένετο Διευθυντὴς τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν προώρως ἐπληξεν αὐτὸν ὁ θάνατος κρατοῦντα τὴν κλεῖδα τοῦ Μουσείου, ἵνα ἀνοίξῃ καὶ εἰσέλθῃ εἰς αὐτό.

Κατὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν ὁ Ξανθουδίδης ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν καὶ πολλαχοῦ τῆς Κρήτης νὰ ἀνασκάψῃ καὶ πλεῖστα Κρητικὰ μνημεῖα νὰ δημοσιεύσῃ.¹

Εἶναι γνωστὰ αἱ ἔρευναι αὐτοῦ καὶ εἰς Ἄρτσᾶ, καὶ εἰς Μουλιανά, καὶ εἰς τὸ Χαμαῖζι τῆς Σητείας καὶ εἰς Νίρου Χάνι, καὶ εἰς τὰ Δαμάνια καὶ εἰς τὸν Πύργον καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κρήτης.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Ξανθουδίδου εἰς τὸ Χαμαῖζι τῆς Σητείας ἀποτελοῦν σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς προϊστορικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Αἱ μελέται του περὶ τῶν Κρητικῶν σφραγίδων εἶναι διαφωτιστικώταται καὶ δεικνύουσιν ἀρτίαν καὶ ἀσφαλῆ γνῶσιν τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ.

¹ Πρβ. Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1928 σελ. 628 - 634.

Ἀξιολογώταται εἶναι ὡσαύτως αἱ ἔρευναι τοῦ Ξανθουδίδου περὶ τῶν θολωτῶν τάφων τῆς Μεσσαρᾶς, ἡ δὲ περὶ αὐτῶν μελέτη του μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ χειρογράφου ἐξετυπώθη Ἀγγλιστὶ μετὰ προλόγου τοῦ Sir Arthur Evans εἰς ὀγκώδη τόμον μετὰ πλείστων πινάκων.

Ἡ ἐργασία αὕτη φέρει τὴν σφραγίδα τῆς λιτῆς καὶ νηφαλίου, γνησιῶς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τοῦ Ξανθουδίδου.

Παρὰ τὴν καρποφόρον ἀσχολίαν ἐν τῇ Μινωϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ ὁ Ξανθουδίδης εὐστόχως εἰργάσθη καὶ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν ἄλλην ἀρχαιολογίαν, ἔχων πάντοτε ἀφετηρίαν τὴν Κρήτην.

Ἄλλὰ καὶ ἡ χριστιανικὴ Κρήτη καὶ ἡ ἄλλη μεσαιωνικὴ καὶ νεωτέρα τῆς νήσου ἱστορία καὶ ὁ βίος εἵλκυσαν τὴν ἐμβριθεῖ ἔρευναν τοῦ Ξανθουδίδου, ἡ ὁποία διακρίνεται διὰ τὴν εὐστοχίαν, τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἐνημερότητα περὶ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν εἴτε ξένην εἴτε ἡμετέραν. Οἱ τρεῖς ὑπὸ τοῦ Ξανθουδίδου ἐκδοθέντες τόμοι τῆς «Χριστιανικῆς Κρήτης» παρὰ τὸν μικρὸν αὐτῶν ὄγκον, εἶναι ὀγκωδέστατοι εἰς σημασίαν διὰ τὸ ἱστορικὸν αὐτῶν περιεχόμενον καὶ διὰ τὴν γλωσσικὴν ὕλην πρὸς μελέτην τοῦ βίου τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἡ φιλολογικὴ αὕτη καὶ γλωσσικὴ κλίσις τοῦ Ξανθουδίδου συνετέλεσεν, ὥστε οὐχὶ μόνον νὰ συναγάγη οὗτος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ πλεῖστα γλωσσικὰ μνημεῖα καὶ τοπωνύμια μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας καὶ εὐστοχίας. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω μεταξὺ πολλῶν ἄλλων τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην μελέτην τῶν ποιμενικῶν λέξεων τῆς Κρήτης.

Ἐκ τοῦ κύκλου τούτου τῆς περὶ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀσχολίας τοῦ Ξανθουδίδου ἐξηλθε ἡ μνημειώδης ἔκδοσις τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἡ ὁποία ἔτυχε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας, τιμᾷ δὲ καὶ τυπογραφικῶς ἀκόμη τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης.

Ἡ πολυμερὴς αὐτῆ καὶ ἐμβριθῆς ἀσχολία τοῦ Ξανθουδίδου περὶ διαφορώτατα θέματα παρ' ὅλον τὸν περιορισμὸν εἰς τὴν Κρητικὴν ἱστορίαν, εἶναι ἀξία νὰ κινήσῃ τὸν δίκαιον ἡμῶν θαυμασμὸν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν βιβλιογραφικὴν καὶ ἄλλην ἐνημερότητα τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὁ ἐπιθυμῶν τελεσφόρως καὶ ὄντως ἐπιστημονικῶς νὰ ἐργασθῆ σήμερον καὶ ἐν στενωτέρῳ κύκλῳ μελετῶν.

Τοιαύτην ἀπώλειαν ἔσχεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Στεφάνου Ξανθουδίδου καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καθόλου.

Ὁ θάνατος ἔκλεισε τὴν ζωὴν καὶ τοῦ σεβαστοῦ ἰσοβίου ἐταίρου ἡμῶν **Κωνσταντίνου Ζησίου**, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς ἐρευνητῆς διεκρίθη καὶ ὡς διδάσκαλος τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἔδρασε μετὰ ζήλου ἔξαιρετικοῦ καὶ μετὰ σπανίας φιλοπατρίας καὶ μετ' ἐνθουσιώδους πίστεως εἰς τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Ἀσχολούμενος ὁ Ζησίος εἰς τὴν μέσῃ καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ κάτοχος τῶν λεπτομερειῶν αὐτῆς ὅσον ὀλίγοι, ἔγραψε πλείστας πραγματείας, μετὰ τῶν ὁποίων ἰδίαν ἔχουσιν ἀξίαν αἱ περὶ τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Μακεδονίας, τοῦ Μυστρᾶ, τοῦ Ναυπλίου, τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν χαραγμάτων, καὶ ἄλλων παντοίων μεσαιωνικῶν μνημείων.

Ἄλλὰ πλείσται ὑπῆρξαν καὶ αἱ ἐκλαϊκευτικαὶ ἐργασίαι τοῦ Κωνσταντίνου Ζησίου ἀναφερόμεναι καὶ εἰς ἀρχαιολογικὰ καὶ εἰς γραμματολογικὰ καὶ εἰς μυθολογικὰ ἀρχαῖα καὶ νέα θέματα, κατ' ἔξοχὴν δὲ εἰς πρόσωπα καὶ γεγονότα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἐνθουσιώδης ἀνὴρ κατηύθυνε καὶ συνεκράτει τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν ἐντὸς τῶν θαυμαστῶν ὁρίων τῆς γνησίας καὶ μεγαλοουργοῦ ἐθνικῆς παραδόσεως, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἐκινδυνεύομεν νὰ περιστῶμεν εἰς τὴν θέσιν διαρκῶς κλυδωνιζομένων ἀπατριδῶν καὶ ἀσυναρτήτων τέκνων τῆς Τύχης.

Κατὰ τὸ 1928 ἐξέλιπε καὶ ὁ νομισματικὸς **Ἀλέξανδρος Λαμπρόπουλος**, καθηγητῆς Γυγνασίου ἐν Ἀθήναις, διατελέσας

ἐπιμελητῆς τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑταιρείας συντάξας λεπτομερῆς εὐρετήριοι τῶν πέντε πρώτων τόμων τῆς Γ' περιόδου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος.

Αἱ νομισματικαὶ ἐργασίαι τοῦ Λαμπροπούλου ἀναφέρονται εἰς τὰ Ἑλληνικὰ νομίσματα.¹

Ἡ τροπὴ τοῦ Λαμπροπούλου εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἀσχοληθῇ περισσότερον εἰς τὴν νομισματικὴν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν.

Ἐξέλιπον ὡσαύτως κατὰ τὸ 1928 οἱ τακτικοὶ ἐταῖροι Σωτήριος Σακελλαρόπουλος, γυμνασιάρχης καὶ Χρῆστος Ἰωαννίδης, καθηγητῆς γυμνασίου, μετ' ἐνδιαφέροντος πάντοτε παρακολουθήσαντες τὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας.

Εἰς πρόωρον θάνατον ὑπέκυψαν καὶ οἱ νεώτεροι ἡμῶν ἐταῖροι Παντελῆς Λιβαδάς καὶ Πιπῖνος Μάμος μὴ προφθάσαντες νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ μακρότερον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἑταιρείᾳ.

Κλείοντες τὸν πένθιμον τοῦτον κατάλογον διὰ τῶν ὀνομάτων δύο διαπρεπῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, τοῦ Στεφάνου Σκουλούδη καὶ τοῦ Λεωνίδα Δεληγεώργη ἐξαίρομεν τὴν παρουσίαν αὐτῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας — παρουσίαν ἣ ὁποία δεικνύει, πόσον πολὺν πέραν τοῦ εἰδικοῦ κύκλου εὐρὺ εἶναι τὸ ὑπερ τῆς Ἑταιρείας ταύτης ἐθνικὸν ἐνδιαφέρον.

¹ Αὐταὶ εἶναι αἱ ἑξῆς :

α) Beitrage zur griechischen Numismatik δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Zeitschrift für Numismatik XIX 1893, 204 - 234.

β) Ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ νομίσματα εὐρεθέντα ἐν Μυκίταις ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1896, 137 - 199.

γ) Πρόχειρός τις νομισματικὴ τῆς Μακεδονίας, δημοσιευθεῖσα ὡς παράρτημα τῆς Ἱστορίας τῆς Μακεδονίας τοῦ κ. Κλεάνθους Νικολαΐδου τῷ 1899.

δ) Νομίσματα τῆς Σκιώνης ἀνέκδοτα καὶ νομίσματα τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀρχελαίου ἀνακοίνωσις δημοσιευθεῖσα ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ Α' διεθνoῦς ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου τοῦ 1905, 274 ἑ.

Πρὸς τούτοις ἐξέδωκεν ὁ Λαμπρόπουλος καὶ δύο ἀξιόλογα ἐπιγραφικὰ μνημεῖα ἐν τῇ Ἀθηναῖ ΚΑ' 1909, 311 - 314, τὰ ὁποῖα διαβληθέντα ὡς κίβδηλα. ἀπεδείχθησαν ἔπειτα γνήσια ἀρχαῖα μνημεῖα.

Πρὸς τοὺς ζῶντας νῦν στρέφοντες τὸν λόγον ἀνακοινοῦμεν ὅτι τὸ Συμβούλιον ἐπιθυμοῦν νὰ διαδηλώσῃ τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται πρὸς τοὺς ὑπερόχως ἐργαζομένους ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ἀρχαιολογικῷ ἀγρῷ ἄλλοδαποὺς ἐπιστήμονας τοὺς καὶ μετὰ στοργῆς ἀποβλέποντας πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας, ὁμοφώνως ἐξέλεξεν ἐπιτίμους Ἑταίρους :

1. Τὸν κ. **Ἐδουάρδον Capps**, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Princeton καὶ Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

2. Τὸν κ. **Roy Flickinger**, καθηγητὴν τοῦ ἐν Iowa Πανεπιστημίου.

3. Τὸν κ. **Ἰωάννην Myres**, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης.

4. Τὸν κ. **Ferdinand Noack** καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, μέχρι τοῦδε ἰσόβιον ἡμῶν ἐταῖρον.

5. Τὸν κ. **Camillo Praschniker**, καθηγητὴν τοῦ Γερμανικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας.

6. Τὸν κ. **Gerhart Rodenwaldt**, καθηγητὴν Πανεπιστημίου καὶ Γενικὸν Διευθυντὴν τοῦ ἐν Βερολίῳ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος.

7. Τὸν κ. **Pierre Roussel**, καθηγητὴν Πανεπιστημίου καὶ Διευθυντὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

8. Τὸν κ. **Ἰούλιον Rizzo**, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης.

9. Τὸν κ. **Gaetano de Sanctis**, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Τουρίνου.

10. Τὸν κ. **Ἀλέξανδρον Della Seta**, καθηγητὴν Πανεπιστημίου καὶ Διευθυντὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

11. Τὸν κ. **Ἰωσήφ Strzygowski**, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης.

12. Τὸν κ. **Hidenaka Tanaka**, καθηγητὴν τοῦ ἐν Κυότῳ τῆς Ἰαπωνίας Πανεπιστημίου.

13. Τὸν κ. **Percy Ure**, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Reading.

14. Τὸν κ. Ἀρθουῶρον **Woodward**, καθηγητὴν Πανεπιστημίου καὶ Διευθυντὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Βρετανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἐνδιαφέροντι ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν φιλολογικῶν καθ' ὅλου σπουδῶν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, τὸ Συμβούλιον χαιρετίζει καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὸν ὑπέρτιμον πρεσβύτερον καὶ κορυφαῖον τῶν φιλολόγων κ. **Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff**, ἐπίτιμον ἡμῶν ἑταῖρον, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἐνδόξου ὀγδοηκονταετίας.

Ἐκδηλώσασα καὶ ἄλλως ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τὴν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ βαθεῖαν αὐτῆς πρὸς τὸ ἔργον τοῦ ὑπερόχου ἀνδρὸς εὐλάβειαν διὰ τε τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ περὶ αὐτοῦ ἐκδοθησόμενον ἔργον καὶ διὰ τῆς ἀφιερώσεως τόμου τῆς Ἐφημερίδος εἰς αὐτόν, ἐκφράζει καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν εἰλικρινῆ εὐχὴν, ὅπως ὁ Θεὸς παρατείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἵνα ἐξακολουθῇ θαλλερὸς καὶ ἀκμαῖος διδάσκων τὸν κόσμον καὶ φωτίζων τὴν ἐπιστήμην διὰ τοῦ πυρσοῦ, τὸν ὁποῖον δὲν ἐκουράσθῃ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κρατοῦσα πάντοτε ὑψηλὰ καὶ δαδουχοῦσα πρὸ τοῦ ἀπεράντου ἔσμου τῶν μυστῶν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐρεύνης.

Ὡσαύτως χαιρετίζει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία σήμερον τὸν ἐν Μονάχῳ ἐπιφανέστατον καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας κύριον **Παῦλον Wolters** ἐπὶ τῇ ἑορτασθείσῃ κατὰ Σεπτέμβριον 1928 ἑβδομηκονταετηρίδι αὐτοῦ.

Τὸ ὄνομα τοῦ Wolters εἶναι οὕτω συνυφασμένον μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν πᾶσαν εὐκαιρίαν πρὸς ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἀρχαιολόγων διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐργασίαν.

Ὅπως ἰδιαίτερος ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι δὲν δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν τὴν ἐπὶ δέκα τρία ὀλόκληρα ἔτη θαυμαστὴν ἐν

Ἑλλάδι ἀρχαιολογικὴν δρᾶσιν τοῦ Wolters. Μόλις εἰκοσιενεαετῆς γενόμενος β^{ος} διευθυντῆς-γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ἔχων πρεσβύτερον συνδιοικητὴν τῆς Σχολῆς τὸν πολὺν Doerpfeld ἠδυνήθη ὁ Wolters διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς Σχολῆς εἰς κέντρον ὄντως πνευματικὸν νὰ ἐπιδράσῃ διὰ τῆς πολυμαθείας του καὶ τῆς θετικῆς γνώσεως τῶν προβλημάτων τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τοῦ ἀρχαίου βίου οὐχὶ μόνον ἐπὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνων ἐθνῶν, ὅσα εἴτε διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογ. Σχολῶν εἴτε ἄλλως πως ἤθελον ἔλθει ὅπωςδῆποτε εἰς ἐπαφὴν πρὸς αὐτὸν διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι σπουδαστῶν αὐτῶν.

Εἴτε διὰ τῶν μαθημάτων αὐτοῦ εἴτε διὰ τῆς ποικίλης αὐτοῦ καὶ πολλαπλῆς ἐπικοινωνίας, γραπτῆς τε καὶ προφορικῆς, ὁ Wolters κατέστησε τὴν ἐν Ἀθήναις παρουσίαν αὐτοῦ διαρκῆ διδασκαλίαν, τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ ἦσαν εὐρύτατοι.

Ἐκτὸς τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων πραγματειῶν τοῦ Wolters, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς πάσας τὰς περιόδους τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, διαφωτίζουν δὲ ἀπὸ τῆς μεγίστης φιλολογικῆς, ἀρχαιολογικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ ἄλλης περιουσίας μετὰ μοναδικῆς σαφηνείας καὶ πειστικότητος πλεῖστα θέματα τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τοῦ ἀρχαίου βίου καθόλου — δύο σπουδαύτατα ἔργα τοῦ Wolters ἀξιούσι ἰδίαν ὄλως ἀναγνώρισιν παρὰ τῶν ἀρχαιολόγων.

Τὸ μὲν ἐν εἶναι ἔργον τοῦ εἰκοσιεπταετοῦς, ἀλλ' ὠριμωτάτου ἤδη, Wolters — τὸ δὲ ἄλλο εἶναι ἔργον τοῦ διὰ μακρᾶς ἐπιστημονικῆς μελέτης κατακτῆσαντος ὀλόκληρον τὴν ἀρχαιολογίαν ἐμβριθοῦς ἀνδρός. Ἀμφότερα εἶναι νέαι ἐκδόσεις ἔργων ἄλλων ἐπιστημόνων, αἱ ὁποῖαι παρ' ὄλην τὴν μετριόφρονα ἐμφάνισιν τοῦ ἐπεξεργαστοῦ εἶναι ἀναχωνεύσεις καὶ ἀναγεννήσεις, φέρουσαι τὸν τύπον τῆς βαθείας ἐπιστήμης καὶ καινοτόμου παρατηρήσεως τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι 1) ἡ περιγραφὴ τῶν γυψίνων ἐκμα-

γείων τοῦ Βερολίνου, τὴν ὁποίαν εἶχε συντάξει ὁ Κάρολος Friederichs καὶ ὁ πρῶτος τόμος τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης τοῦ Springer, τὸν ὁποῖον παρέλαβεν ὁ Wolters πρὸς ἐπεξεργασίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀδόλφου Michaelis. Διὰ τοῦ πρώτου ἔργου παρεσχέθη ἐπιστημονικὴ εἰκὼν τῆς ἐξελέξεως τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς πλαστικῆς, χρησιμεύσασα ἐπὶ μακρότατον ὡς ἀπαραίτητον βοήθημα πρὸς μελέτην ἱστορικὴν τῶν πλαστικῶν μνημείων καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη πολυτιμότερον ἐφόδιον ὡς μεθοδικὸν πρότυπον.

Διὰ τῶν συχνῶν ἐκδόσεων τοῦ α'. τόμου τοῦ Springer ὁ Wolters παρέχει πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Γερμανίας μοναδικὸν σχεδὸν ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς τέχνης, τὸ ὁποῖον παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀποδεικτικοῦ ἐπιστημονικοῦ φόρτου, περιέχει ἐν ἀπερίττω μορφῇ πᾶσαν θετικὴν διδασκαλίαν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία εὐχεται εἰς τὸν ἐπίτιμον αὐτῆς ἑταῖρον καὶ εἰλικρινέστατον φίλον τῆς ἡμετέρας χώρας πᾶσαν παράτασιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν μεγίστην δυνατὴν μετάδοσιν τῶν ἀπεράντων αὐτοῦ γνώσεων δι' εὐρυτάτης συγγραφικῆς κληρονομίας.

Τὸν ἰσόβιον ἑταῖρον κ. Γεώργιον Χατζιδάκην, ἐορτάσαντα τὴν ὀγδοηκοστὴν αὐτοῦ ἐπέτειον τῇ 25^ῃ Νοεμβρίου 1928, χαιρετίζει ἡ Ἀρχ. Ἐταιρεία γηθόσυνος καὶ εὐχεται εἰς αὐτὸν μακρὸν ἀκόμη βίον ἐνδόξου ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, τιμώσης ὑπερόχως τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα καὶ ἀποτελούσης ἐξαιρετὸν ἐθνικὸν κεφάλαιον.

Εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην παγκόσμιον ἐπιστημονικὴν πανήγυριν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, πιστὴ εἰς τὴν ἀποστολὴν καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῆς, συνεισέφερε κατὰ τὸ ἔτος 1928 τὰς ἑξῆς ἐργασίας:

1. Ἐν Ἀθήναις ἐξηκολούθησαν αἱ διὰ τοῦ κ. Παναγ. Καστριώτου, διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ἀπὸ ἐτῶν ἐκτελούμεναι ἀνασκαφαὶ τοῦ Ὁδείου τοῦ Περικλέους.

Κατὰ τὸ 1928 εὐρέθη μικρὸν τμῆμα τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Ὁδείου. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἔχει πάχος 2.50 μ., σφύζεται δὲ

εἰς ὕψος 2.30 μ. Τὸ διάκενον τοῦ τοίχου εἶναι πεπληρωμένον διὰ μικροτέρων λίθων. Ὁ τοῖχος ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου καὶ αἱ πάροδοι τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου.

Καὶ ὁ τοῖχος οὗτος θὰ ἦτο ἔσωθεν ἐπενδεδυμένος διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, ὡς ἐφάνη ἐν τῇ ΒΔ ζουνία αὐτοῦ ἀλλὰ τῆς ἐπενδύσεως ταύτης δὲν ἐσώθη ἄλλο τι λείψανον.

Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ τεμαχίου τούτου εὐρέθη καὶ πάλιν τμήμα τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Ἐννεακρούνου εἰς μῆκος 3 μέτρων.

Ὁ ἀποκαλυφθεὶς οὗτος τοῖχος τοῦ Ὁδείου φαίνεται, κατὰ τὸν κ. Καστριώτην, ὅτι ἐπεσκευάσθη εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, χρησιμοποιοιθέντος ἀρχαίου ὑλικοῦ ληφθέντος ἐξ ἄλλων οἰκοδομημάτων ὡς καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ὁδείου, πλὴν τῶν κάτω δόμων, οἵτινες φαίνεται ὅτι εἶναι οἱ πρὸς ἐπισκευὴν τὸ πρῶτον χρησιμοποιοιθέντες μεγάλοι κατειργασμένοι λίθοι. Ἐπειδὴ οἱ λίθοι οὗτοι δὲν εἶναι ὑμήττιοι ἐκ τοῦ λατομείου τοῦ Καρᾶ ὡς συμβαίνει εἰς τὰ κρηπιδώματα τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως οἰκοδομημάτων τῶν Περικλείων χρόνων ὁ κ. Καστριώτης συμπεραίνει ὅτι τὸ κρηπιδώμα τοῦ τοίχου τούτου καὶ αὐτὸς ὁ μεσημβρινὸς οὗτος τοῖχος ἀνήκουσιν εἰς πολλῶν μεταγενεστέρων περιόδον, προέρχονται δὲ ἐκ κτίσματος ἀσχέτου πρὸς τὸ Ὁδεῖον καθ' ὅλου ἢ οἰανδήποτε αὐτοῦ μετασκευὴν ἐν ὑστέροις χρόνοις.

Ἀλλὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἔχει ἀκόμη ἀνάγκην διευκρινήσεως, ἢ ὅποια πάντως, ὡς ἐλπίζομεν, θὰ ἐπέλθῃ διὰ μεταγενεστέρας προσεκτικῆς σκαφῆς.

2. Ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ τοῦ Ὁρωποῦ ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1928 ἐρευνῶν ὁ Διευθυντῆς τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κ. Βασίλειος Λεονάρδος.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ 1928 διεξήχθησαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου καὶ κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ ἀρχαίου χώρου τοῦ Ἀμφιαρείου, ἐξηρεύνησαν δὲ πέντε κτίσματα, ἀποτελοῦντα ἐνιαῖον συγκρότημα ὀριζόμενον ὑπὸ δύο ἀκραίων τοίχων πάχους 0.64 καὶ

μακρῶς ἀντηρίδος μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ ἀντηρὶς ἔχει μῆκος 19 μέτρων καὶ ὕψος 3 μέτρων, σύγκεται δὲ ἐξ ἑπτὰ δόμων πωρίνων ὀγκολίθων. Σκοπὸς τῆς ἀντηρίδος ἦτο ἡ προφύλαξις τῶν οἰκοδομημάτων ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ ὄρους καταπιπτόντων χωμάτων καὶ ἡ κανονικὴ ἀποχέτευσις τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους καταρρεόντων ὑδάτων, ἡ ὁποία συντελεῖται διὰ κρυπτοῦ πωρίνου ὀχετοῦ διήκοντος διὰ τοῦ τρίτου χώρου καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν πομπικὴν ὁδόν. Ὁ κ. Λεονάρδος παρέχει ἀκριβεῖς παρατηρήσεις περὶ τῆς ἰσοδομικῆς οἰκοδομίας τῆς ἀντηρίδος καὶ περὶ τῆς χρονικῆς ἀκολουθίας τῆς κατασκευῆς τῶν τοίχων.

Πρὸς δυσμὰς τοῦ συγκροτήματος τούτου ἠρευνήθη ἐν μέρει καὶ ἄλλο συγκρότημα οἰκοδομικόν, οὕτω δὲ συμπληροῦται κατὰ μικρὸν τὸ ὅλον διάγραμμα τοῦ Ἀμφιαρείου.

3. Ἐν Θήβαις ἐξηκολούθησε τὴν ἔρευναν τοῦ Καθμείου ὁ καθηγητὴς κ. Κεραμόπουλλος.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο πρὸς Νότον τοῦ ἀνεσκαμμένου ἤδη χώρου τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου, ἀπεκάλυψε δὲ καὶ ἄλλο διαμέρισμα συνεχόμενον πρὸς τὰ ἤδη εὑρεθέντα.

Τὸ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνεγερθὲν κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο λουτρον ἔχει καταστρέψει πλεῖστον μέρος τοῦ διαμερίσματος τούτου, μόνον δὲ στενὴ λωρὶς, πλάτους 1 μέτρου, εὑρέθη ὀπωσδήποτε ἄθικτος. Ἡ θεμελίωσις τοῦ Τουρκικοῦ λουτροῦ φθάνει εἰς βάθος 2 μέτρων καὶ μέχρι τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, ὥστε εἶναι προφανὲς ὅτι δὲν ἐφείσθη οὐδενὸς Καθμείου λειψάνου.

Καὶ ἡ μὴ καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ λουτροῦ λωρὶς τοῦ Καθμείου διαμερίσματος διατέμνεται ὑπὸ τριῶν μεσαιωνικῶν ὑδραγωγείων. Κατὰ ταῦτα μόνον τὰ ὑπόλοιπα μέρη αὐτῆς εἶναι τὰ ἀνέπαφα σχετικῶς ἀπομείναντα λείψανα τοῦ ἀνακτόρου. Ἐκ τούτων ἡ ἔρευνα ἀνέσχυρε πολὺτιμὰ τινα λείψανα, διδακτικώτατα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνακτόρου καὶ τὴν ἐν γένει οἰκονομίαν τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων.

Τὰ εὑρήματα ταῦτα εἶναι ἀγγεῖα ἄγραφα (ὑπίποδα ποτήρια κυρίως καὶ πινάκια) καὶ φύλλα χρυσοῦ. Περαιτέρω εἰς κάθετον

διάδρομον εὐρέθησαν πολλαὶ πλάκες καὶ ἄλλα τεμάχια ἀχάτου παρεσκευασμένα πρὸς καλλιτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν, ἢ καὶ ἐν μέρει μόνον τυχόντα τῆς καλλιτεχνικῆς ταύτης ἐπεξεργασίας ἢ καὶ ἀποτυχόντα κατὰ τὴν ἐργασίαν. Ἐπίσης μικρὸν χονδρὸν ἀγγεῖον ἐκ λευκῆς μάζης, φέρον κατὰ τὸν πυθμένα φανερὰ ἴχνη πυρᾶς καὶ δεικνύον ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο πιθανώτατα πρὸς τῆξιν μετάλλων ὡς ἀνάλογα δοχεῖα χρησιμοποιοῦνται καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τῶν χρυσοχόων πρὸς τῆξιν πολυτίμων μετάλλων. Ἐπειδὴ παρὰ ταῦτα εὐρέθησαν καὶ ψηφίδες ἡμιτελεῖς ἐξ ἀχάτου καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα παρέχοντα σαφεστάτην ἔνδειξιν ὅτι προέρχονται ἐξ εἰδικοῦ ἐργαστηρίου ὁ κ. Κεραμόπουλλος συνάγει τὸ σπουδαῖον συμπέρασμα, ὅτι ὁ Κάδμος, ὅπως ἀπεκαλύφθη ἄλλοτε ἔχων ἐν τῷ αὐτῷ ἀνακτόρῳ ἀγγειοπλαστικὸν ἐργαστήριον ἀποβλέπον οὐχὶ μόνον πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐρύτεραν ἴσως ἐμπορίαν, οὕτως ἀποκαλύπτεται καὶ νῦν ἔχων ἐγκατεστημένον ἐν τῷ ἀνακτόρῳ αὐτοῦ καὶ ἐργαστήριον ἐπεξεργασίας πολυτίμων λίθων καὶ κοσμημάτων εὐρύτερας ἀποστολῆς. Τὴν εἰκασίαν ταύτην ἐνισχύουσι καὶ οἱ κρυστάλλινοι ὄγκοι καὶ αἱ χιλιάδες ψηφίδων (χανδρῶν) ἐξ ὑαλίνης μάζης, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν εἰς προηγουμένης περιόδους τῆς ἀνασκαφῆς.

Παρὰ ταῦτα εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀθίκτων χωμάτων καὶ συντετριμμένα ἀγγεῖα καὶ τοιχογραφίαι, πολὺ βλαβεῖσαι ὑπὸ τῆς πυρᾶς. Μόνον ἐνιαχοῦ εὐρέθησαν τεμάχια τινὰ καλλιτέχνων τοιχογραφιῶν.

Ἀγγεῖα μυκηναϊκὰ τριποδικὰ κἄ. εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου στρώματος τοῦ ἀνακτόρου, ὑπὸ δὲ τὸ δάπεδον ἐντὸς τῶν χωμάτων εὐρέθησαν, ὡς ἐν φωλεᾷ, πολλὰ λείψανα προμηκωναϊκῶν ἀγγείων, ὧν ἐν ἀκέραιον φέρον ταινίαν ἐκ τοῦ ἀρχεγόνου λεγομένου γανώματος (Urfirnis) περὶ τὰ χεῖλη.

Ὡς πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ ἀνακτόρου αἱ ἔρευναι τοῦ 1928 κατέληξαν εἰς τὸ πόρισμα, ὅτι τοῦτο ἦτο συνθετώτερον καὶ πολυπλοκώτερον ἢ ὅσον πρότερον ἐφαίνετο, οὕτω δὲ ἡ ὅλη ἐργασία, παρὰ τὸ περιορισμένον δυστυχῶς τοῦ ἀνασκαπτέου χώρου, ἀπέβη ἀξιολογωτάτη.

4. Ἐν Νέα Ἀγγιάλῳ ἐξηκολούθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν χριστιανικῶν βασιλικῶν τῶν Μεσαιωνικῶν Θηβῶν διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Σωτηρίου.

Κατὰ πρῶτον ὁ κ. Σωτηρίου ἠσχολήθη εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ χώρου περὶ τὴν κατὰ τὰς προηγουμένας ἐργασίας ἀποκαλυφθεῖσαν μεγάλην βασιλικήν, ἵνα καθορίσῃ τὰς προσόψεις τοῦ μνημείου.

Ἐπειτα ἤρchiσεν ἡ ἀνασκαφὴ ἄλλης ἀξιολόγου βασιλικῆς εἰς ἀπόστασιν 200 μ. πρὸς Α. τῆς πρώτης.

Ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν ἀκόμη τὰ πραγματικὰ ὀνόματα τῶν βασιλικῶν τούτων, εἴμεθα ἠναγκασμένοι πρὸς διάκρισιν αὐτῶν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰ γράμματα Α καὶ Β ἀναλόγως τῆς χρονικῆς σειρᾶς, καθ' ἣν τὰ μνημεῖα ταῦτα ἀνεσκάφησαν.

Ἐν τῇ βασιλικῇ Α ἐρευνῶν τὸν πρὸ τῆς Δυτ. κυρίας ὄψεως κῶρον εἰς βάθος 4-5 μέτρων ἐπιχώσεως, ἀπεκάλυψεν εἰς ἀπόστασιν 3.50 μ. ἀπὸ τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ αἵθριου ἐπιμελῶς ἐκτισμένον ἐξ ὀρθογωνίων τραχυτῶν τοῖχον, σφζόμενον εἰς ὕψ. 0.85 μ. καὶ διατηροῦντα ἀκόμη κατὰ χώραν ἰπνίζουσαν βάσιν κίονος. Καὶ ἄλλαι βάσεις ὅμοιαι καὶ κορμοὶ κίωνων καὶ κιονόκρανα ἀνήκουσιν ἀσφαλῶς εἰς τὸ κτίσμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ ἀνασκάπτων ἐρμηνεύει ὡς στοὰν σχηματιζομένην πρὸ τοῦ αἵθριου τῆς βασιλικῆς.

Εἰς ἀπόστασιν 2 μ. ἀπὸ τοῦ προστώου τούτου εὐρέθησαν θεμέλια οἰκιῶν.

Τὸ μεταξὺ τῶν πυλῶν τοῦ αἵθριου καὶ τῶν οἰκημάτων τούτων ἔδαφος δεικνύει ἴχνη λιθοστρώτου, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ ὄχετον ἐκ πηλίνων σωλήνων. Τὸ τμήμα τοῦτο εἶναι πιθανώτατα ἡ ὁδὸς τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Κατὰ μῆκος ἄρα τῆς ὁδοῦ ἦτο τὸ τοῦ ὄλου οἰκοδομήματος πρόπυλον, ἀπὸ τῶν στοῶν τοῦ ὁποίου κατήρχοντο διὰ βαθμίδων εἰς τὸ αἶθριον. Αἱ βαθμίδες αὗται ἦσαν ἐσχηματισμένα ἐξ ἀρχαίου ὕλικου εἰλημμένου ἀπὸ τινος γειτονικοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο πρόχειρον λατομεῖον διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ προστώου. Τὸ ἱερὸν τοῦτο φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ τῆς Δήμητρος, διότι μεταξὺ τῶν

λίθων τῆς ἐπιχώσεως εὐρέθη καὶ πλάξ φέρουσα τὴν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν :

Θ] ἡ Κληροτίμα Μνάσιος Δάματρι καὶ Κόρα.

Μετὰ τὴν ἐξερεύνησιν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ Πύργου τοῦ αἵθρου ἡ κυρία ὄψις τῆς βασιλικῆς ἦτο δυνατόν νὰ σχεδιασθῇ καὶ νὰ ἀνα-
 παρασταθῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Λάσκαρη.

Δοκιμαστικὴ τις ἔρευνα κατὰ τὴν Νοτιάν πλευρὰν ἔφερον εἰς
 φῶς λείψανα οἰκημάτων συνεχομένων μετὰ τοῦ δεξιοῦ πύργου.
 Ὅμοίως δὲ πιθανῶς θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα καὶ κατὰ τὸν ἀριστερὸν
 πύργον. Τὰ οἰκήματα ταῦτα εἶναι ἀνεξάρτητα τῆς βασιλικῆς, ὥστε
 παρέχουσι σαφῆ πλέον τὰ ὄρια τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δύναται
 νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀπεκαλύφθη ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ.

Ἡ ἔρευνα τῆς βασιλικῆς Β' μετὰ τὸν πρὸ διετίας γενόμενον
 ἀδρομερῆ προσδιορισμὸν τῆς ἀψίδος καὶ τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας,
 προέβη εἰς τὴν κατὰ τὸ $\frac{1}{2}$ ἀποκάλυψιν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τοῦ
 ἄνω τμήματος τοῦ δεξιοῦ κλίτους καὶ τῆς ἀριστερᾶς κιονοστοιχίας,
 ἀπὸ δὲ τοῦ νάρθηκος ἀπεκάλυψε τὸ τρίβηλον καὶ τὸ δεξιὸν τμήμα
 τοῦ αἵθρου.

Ἀξιόλογον πόρισμα τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ ἱεροῦ
 βήματος, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ἔχον πρωτότυπον καὶ ιδιόρρυθ-
 μον διάταξιν, ἄγνωστον ἐξ ἄλλων πρωτοχριστιανικῶν μνημείων.
 Τὴν διάταξιν ταύτην λεπτομερῶς περιγράφει ὁ κ. Σωτηρίου καὶ
 ἐξαίρει τὰς παρουσιαζομένας ιδιορρυθμίας ἐν τῷ σχηματισμῷ
 τετραγώνου συνθρόνου τοποθετουμένου ἑκατέρωθεν τῆς ἡμικυκλ.
 ἀψίδος καὶ ἔχοντος τὸν ἐπισκοπ. θρόνον μόνον ἐν τῷ μέσῳ ἀντὶ
 τοῦ μεταγενεστέρου ἐμφανιζομένου, κατὰ τὸν κ. Σωτηρίου, ἡμικυ-
 κλικοῦ ἦτοι παρακολουθοῦντος τὴν ἀψίδα συνθρόνου.

Ἡ βασιλικὴ αὕτη Β' διὰ τῶν γλυπτῶν διακοσμητικῶν μελῶν
 χαρακτηρίζεται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 5^{ου} αἰῶνος.
 Πυρποληθεῖσα εἰς πολὺ παλαιὸς χρόνος, πιθανῶς κατὰ τὴν
 διάρκειαν τῶν Σλαυτικῶν ἐπιδρομῶν, δὲν μετεσκευάσθη ἔπειτα

κατὰ τὰς νεωτέρας λειτουργικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ παρέμεινε πολύτιμον ἐρείπιον δι' ἡμᾶς, δεικνῦον τὴν ἐξέλιξιν τῆς χριστιανικῆς λατρείας.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ιδιορρυθμίας τοῦ βήματος, ἰδιάζουσιν μορφὴν παρουσιάζει καὶ ἡ διαδρομὴ τῶν κιγκλίδων, αἱ ὁποῖαι διαχωρίζουσι τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ. Παρακολουθῶν τὰς γραμμὰς ταύτας ὁ ἀνασκάπτων ἀνευρίσκει τὴν σολέαν τοῦ ναοῦ, ἡ ὁποία περιλαμβάνετο ὑπὸ κιγκλιδώματος στηριζομένου εἰς μικροὺς κιονίσκους καὶ ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ τέσσαρας κίονας ἐν εἴδει Προπύλου. Ἰχνη τέμπλου δὲν ἀνευρέθησαν, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ σολέα ἦτο οὕτως ἐσχηματισμένη, ὥστε νὰ καθιστᾷ περιττὴν τὴν ὑπαρξίν τέμπλου. Εἰκάζει δὲ ὁ ἀνασκάπτων ὅτι τὸ τέμπλον εἶναι προσθήκη μεταγενεστέρα, ἀναφαινόμενον τὸ πρῶτον ἐν τῇ βασιλικῇ τῆς Ὀλυμπίας.

Ἐκ τῆς βασιλικῆς Β' ὀρμώμενος ὁ κ. Σωτηρίου ἠδυνήθη νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ τὰς ἐλλειπούσας λεπτομερείας τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς βασιλικῆς Α'.

Καὶ αἱ ἄλλαι λεπτομέρειαι τῆς βασιλικῆς Β', τὰς ὁποίας ἀπέκάλυψεν ἡ ἀνασκαφὴ καὶ ἐν τῷ τριβήλῳ καὶ ἐν τῷ αἰθρίῳ, καθιστῶσιν αὐτὴν σπουδαῖον μνημεῖον ἄξιον πολλῆς προσοχῆς καὶ μελέτης.

Παρὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἐξηρέυνησεν ἐν μέρει ὁ κ. Σωτηρίου καὶ ἀρχαῖον Ῥωμαϊκὸν ἢ χριστιανικὸν λουτρόν, ὀλίγον ἀπέχον ἀπὸ τῆς πρώτης βασιλικῆς.

5. Ἐν Δίῳ τῆς Πιερίας ἐν Μακεδονίᾳ ἤρχισεν ἐργασίας ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία διὰ τοῦ καθηγητοῦ [τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης] κυρίου Γ. Σωτηριάδου.

Ἡ ἐν Ἀθήναις Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ δοκιμαστικῶς σκάψασα ἄλλοτε ἐν Δίῳ, προθύμως ἀπεδέχθη, ὅπως συνεχίσῃ ἐκεῖ τὰς ἐργασίας ἡ Ἑλληνικὴ σκαπάνη, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζομεν τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας.

Συνεισέφερον δὲ γενναίως τὴν οικονομικὴν αὐτῶν ἀρωγὴν

τό τε Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης δι' 60,000 καὶ ὁ ἐν Λονδίῳ κ. Ἀλέξιος Μητσοτάκης δι' 7,500 δρ. περίπου.

Τὸ Δίον εἶναι σπουδαιότατος Μακεδονικὸς τόπος ἀκμάσας δι' ὅλης τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας τῆς τε ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τε καὶ Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς.

Ὅδηγοὶ τῶν ἀνασκαφῶν χρησιμεύουσιν εἰς τὸν κ. Σωτηριάδην τρεῖς μεγάλαι ἀρτηρίαὶ συγκοινωνίας ἐντὸς τῆς πόλεως Δίου, τὰς ὁποίας ἦτο εὐτυχὴς νὰ ἀνεύρη οὗτος.

Ἡ μία εἶναι ἡ καλουμένη ὑπ' αὐτοῦ «Ἱερὰ ὁδὸς» μήκους πέραν τῶν 275 μέτρων καὶ πλάτους περὶ τὰ 5 μ. Ἄλλη εἶναι ἐγκάρσιος πρὸς ταύτην καὶ ἔχει πλάτος 3.75 μ. Τριτὴ δὲ τέμνουσα τὴν δευτέραν ἔχει πλάτος 3.30 μ. Καὶ αἱ τρεῖς ὁδοὶ αὗται εἶναι πλακόστρωτοι, ἔχουσι δὲ ὡς περιθώρια ὀρθοστάτας ἐξέχοντας ὑπὲρ τὰς πλάκας περὶ τὰ 0.40 μ.

Κατὰ τὸ ἀνώτατον στρῶμα, τὸ χριστιανικόν, ὁ κ. Σωτηριάδης ἀπεκάλυψεν παλαιοχριστιανικὴν βασιλικὴν τοῦ 400 περίπου μ. Χ. μήκους 40 μ. καὶ πλάτους 19 μ. ἔχουσαν δὲ τὸ μέσον κλίτος πλάτους 8.50 μ. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη παρουσιάζει δύο δάπεδα ἐπάλληλα, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦσι περὶ δύο αὐτῆς περιόδων. Ὀλίγῳ ὑψηλότερον τοῦ κατωτέρου δαπέδου ἀνευρέθησαν δύο τάφοι. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνωτέρου κεῖνται μονόλιθοι κίονες τῆς βασιλικῆς ὕψους 3.17 μ. Ἐν μέτρον βαθύτερον τοῦ κατωτέρου δαπέδου ὑπάρχει στρῶμα κεκαυμένον, παλαιότερον τῆς Ἐκκλησίας, πιθανῶς τὸ μακεδονικόν, τοῦ ὁποίου δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ἡ ἡλικία.

Ἐκ τῶν νομισματ. εὐρημάτων φαίνεται ὅτι ἡ βασιλικὴ ἀνήκει εἰς τοὺς περὶ τὸν αὐτοκρ. Οὐάλεντα χρόνους, ἦτοι περὶ τὸ 375 μ. Χ.

Εἰς τὸ 275^{ον} μέτρον τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς βορείας μεγάλης πύλης τοῦ Δίου ἀνεῦρεν ὁ κ. Σωτηριάδης δύο ὠραῖα ἑλληνιστικά, ὡς λέγει ἐν τῇ ἐκθέσει του, γλυπτά, ἦτοι μίαν ἄριστα κατὰ τὸ πλεῖστον σφζομένην κεφαλὴν Πάριδος καὶ ἐν ὠραῖον ἀγαλμάτιον προερχόμενον πιθανῶς ἐκ τραπέζης καὶ ἐνθυμίζον τὰ νικηφόρα

ἀγαλμάτια τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸν τύπον χρονολογῆι ὁ κ. Σωτηριάδης εἰς τὸν 2^{ον}-3^{ον} αἰῶνα π. Χ. Κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν τῆς στήλης ἢ τῆς παραστάδος, εἰς τὴν ὁποίαν στηρίζεται τὸ ἀγαλμάτιον, ἀνελίσσεται ὄφιν, ἄνω δὲ ὑπάρχει τόρμος πρὸς ἐνσφήνωσιν τραπέζης ἢ βωμοῦ. Ὁ ὄφιν δεικνύει τὴν χθονίαν φύσιν τοῦ μνημείου. Ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ τούτῳ ἀρχαιολογικῷ τόπῳ μέλλει ἀσφαλῶς νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἀξιολογώτατα πορίσματα.

6. Ἐν Νικοπόλει τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἀπεκάλυψεν ἄλλοτε διὰ τοῦ κ. Ἀλεξ. Φιλαδελφέως σπουδαιοτάτα παλαιοχριστιανικὰ μνημεῖα, προέβημεν κατὰ τὸ 1928 εἰς διαφόρους ἐργασίας πρὸς στερέωσιν καὶ συντήρησιν τῶν σημαντικωτάτων ψηφιδωτῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ κ. Ὁρλάνδου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνηγέρθησαν τοιχία ἐξ ὀπτοπλίνθων μετὰ ὀρθογωνίων πλαγιαστῶν ἀνοιγμάτων εὐθύς ὑπὸ τὴν ὑδρορροήν τῆς ἐκ φύλλων ψευδαργύρου στέγης τοῦ πρὸς Βορρᾶν τῆς ἀψίδος διαμερίσματος τῆς βασιλικῆς Δουμετίου.

Ὡσαύτως ἀντικατεστάθη ὁ σκελετὸς τῆς στέγης ταύτης διὰ πυκνοτέρων καὶ χονδροτέρων δοκῶν, αἱ ὁποῖαι συνεδέθησαν πρὸς τὸν πυρῆνα τοῦ τοίχου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ κ. Ὁρλάνδος συνετέλεσε καὶ τὴν περὶ τῶν τειχῶν τῆς παλαιοχριστιανικῆς Νικοπόλεως μελέτην αὐτοῦ.

7. Ἐν Ἀγρινίῳ ἔσκαψεν ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων κ. Μηλιάδης, δαπανῶν ἐκ τῆς δωρεᾶς, τὴν ὁποίαν ἔθεσαν πρὸς τοῦτο εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας οἱ ἐναμίλλως καὶ πρὸς τὸν κερδῶν καὶ πρὸς τὸν λόγιον Ἐρμῆν μετὰ συμπαθείας ἀποβλέποντες ἐξ Ἀγρινίου Ἀδελφοὶ Παππαστράτου. Τιμῶσα τὸ φιλόραχιον τοῦτο ἐνδιαφέρον τῶν ἀδελφῶν Παππαστράτου ἢ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐξέλεξεν αὐτοὺς ὁμοφώνως ἰσοβίους αὐτῆς ἐταίρους, προβάλλει δὲ αὐτοὺς καὶ δι' αὐτὴν καὶ δι' ἄλλας αὐτῶν κοινωφελεῖς πράξεις εἰς μίμησιν πρὸς πάντας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι

θεωροῦσι τὸν σχηματισμὸν τοῦ πλούτου ὡς τὸν μόνον καὶ τελικὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Ἀγρινίου ὁ κ. Μηλιάδης, ἔχων τὴν προθυμοτάτην οικονομικὴν καὶ ἠθικὴν ἀρωγὴν καὶ τοῦ Δήμου Ἀγρινίου, προέβη εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀγρίνιον ἀναπεπταμένου χώρου.

Τὸ Ἀγρίνιον, γνωστὸν ἐκ δύο γλίσχρων ἀρχαίων πηγῶν τοῦ Πολυβίου (V, 7, 7) καὶ τοῦ Διοδώρου (XIX, 67, 4), συμπεραίνεται μὲν ὡς ἀξιόλογος ὁπωσδήποτε πόλις τῆς Αἰτωλίας, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀσφαλῶς τοποθετηθῆ ὑπὸ τῶν νεωτέρων τοπογράφων. Ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως σπουδαίων ἐρειπίων ὄρατῶν ἐν τῇ ἀμέσῳ περιοχῇ τοῦ σημερινοῦ Ἀγρινίου, τὸ ἀρχαῖον Ἀγρίνιον ἐτέθη ὑπὸ τε τοῦ Bazin καὶ τοῦ Woodhouse μακρὰν πρὸς Β. παρὰ τὸ χωρίον Σπολάϊτα καὶ ἀπέναντι σχεδὸν τῆς Στράτου.

Ὁ Noack καὶ ὁ Ῥωμαῖος ἠμφισβήτησαν τὴν ὀρθότητα τῆς ταυτίσεως ταύτης, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ καθορίσωσι τὴν πραγματικὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἐκ τῶν παλαιότερων μόνος ὁ Leake, ἐκ γενικῶν τοπογραφικῶν παρατηρήσεων ὀρμώμενος, ἐπλησίασε πρὸς τὴν ἀλήθειαν θέσας τὸ ἀρχαῖον Ἀγρίνιον εἰς πεδινὸν μέρος καὶ κατὰ τὸ χωρίον Ζαπάντι, ἐλάχιστα ἀπέχον τῆς σημερινῆς ἀνασκαφῆς.

Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Μηλιάδου γενομένη ἔρευνα, ἐξ ἐλαχίστων ὄρατῶν ἐνδείξεων ὀδηγηθεῖσα, ἔχει τὴν σημασίαν ὅτι ἀπεκάλυψεν ἀξιόλογα ἀρχαῖα λείψανα ἐν τῇ ἀμέσῳ περιοχῇ τοῦ σημερινοῦ Ἀγρινίου, οὕτω δὲ παρέσχε ἀσφαλῆ τεκμήρια περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου Ἀγρινίου οὐχὶ μακρὰν τοῦ νεωτέρου.

Ὁ χώρος τῆς ἀρχαίας πόλεως κεῖται τρία ἀκριβῶς χιλιόμετρα πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ συχρόνου Ἀγρινίου καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς Κραβασαράν. Ἡ τελεία καταστροφὴ τοῦ τόπου εἶχεν ἀφαιρέσει πᾶσαν σοβαρὰν ἐνδειξιν περὶ ὑπάρξεως ἀρχαίου ἐκεῖ συνοικισμοῦ, τοῦτο δὲ ὑπῆρξε καὶ ὁ λόγος τῆς ἀναζητήσεως τῆς πόλεως ἀλλαχοῦ.

Ἡ ἔρευνα τοῦ 1928 ἀπεκάλυψε τὴν γραμμὴν τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ ὑπολογίζεται ἡ περιφέρεια αὐτοῦ μεταξὺ 12 καὶ 15 σταδίων.

Τὰ θεμέλια τοῦ περιβόλου τούτου εἶχον πλάτος μ. 3.30, φαίνεται δὲ ὅτι οὗτος εἶχε κτισθῆ κατὰ τὸ ψευδισόδομον σύστημα ἐκ τοῦ ἐπιχωρίου ἀμμολίθου. Κατὰ διαστήματα 50 μέτρων σχηματίζονται ἄξιοι προσοχῆς προεξοχαὶ τοῦ τείχους ἐν εἴδει ἀντρεισμάτων αὐτοῦ. Εἰς τινὰ τῶν προεξοχῶν τούτων εἶναι ἐσωτερικῶς προσηρημένον τετράπλευρον οἰκοδόμημα μήκους 20.75 μ. ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν ἀνίσων διαμερισμάτων καὶ ἰσχυτιζόμενον πιθανότατα πρὸς στρατιωτικὸς σκοπούς.

Κατὰ τὸν ἀνατολικὸν λόφον καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 μ. ἀπὸ τοῦ τείχους εὐρέθησαν τὰ θεμέλια ἄλλου τετραπλεύρου οἰκοδομήματος 6×11 μ., ἔχοντος τὴν εἴσοδον ἐκ Νότου. Ἡ διαίρεσις τοῦ κτίσματος καὶ ἀνεύρεσις ἐστίας καὶ τέφρας μετ' ἀνθρώκων χαρακτηρίζει αὐτὸ ὡς κατοικίαν μᾶλλον στρατιωτικῆν.

Ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀνατολικὸν λόφον ἀνεσκάφησαν τὰ διδακτικὰ θεμέλια ἀστικῆς οἰκίας, μήκους 27 περίπου μ. καὶ σφζομένου πλάτους 19 μ. Τὸ ὅλον διάγραμμα τῶν λειψάνων, τὸ ὁποῖον ἀνασυγκροτεῖ ἀκριβῶς ὁ ἀνασκάψας, ὑπενθυμίζει πολὺ τὸν ἐν Πριήνη τῆς Μ. Ἀσίας διασωθέντα τύπον οἰκίας τοῦ 4^{ου} αἰῶνος ὡς καὶ τὴν ἐν Πέλλῃ τῆς Μακεδονίας ἀνασκαφεῖσαν οἰκίαν.

Ἐκτὸς τεμαχίων οἰκιακῶν ἀγγείων καὶ στομίων μεγάλων πίδαων, εὐρέθησαν εἰς ἐν τῶν δωματίων καὶ ἑκατοντὰς ἀγνύθων διατρήτων καὶ μῆ, πιθανῶς πρὸς ἐμπορίαν.

Ἀλλὰ τὸ ἀξιολογώτερον οἰκοδόμημα εὐρέθη κατὰ τὸ κέντρον περίπου τῆς πόλεως, εἶναι δὲ τοῦτο **στοὰ** μήκους 72 περίπου μέτρων κατευθυνομένη ἀπὸ Β πρὸς Ν καὶ βλέπουσα πρὸς Δ.

Ἡ στοὰ αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ 11 διαμερισμάτων περίπου τετραγώνων (4.80×4.70) πλὴν τοῦ μεσαίου, τὸ ὁποῖον εἶχε διαστάσεις 4.70×2.55 . Τὸ πρὸ τῶν δωματίων ὑπόστεγον εἶχε πλάτος

5.75 περίπου, ὁ στυλοβάτης σφύζεται εἰς μῆκος 19 μ, τὸ δὲ θεμέλιον αὐτοῦ σφύζεται εἰς μῆκος 53 μ. Ἐκατέρωθεν τῆς σειρᾶς τῶν δωματίων ὑπάρχουσι δύο μεγαλύτερα διμερίσματα (6.15×4.70) καὶ 9.85×10.55 ($= 4.80 \times 5.75$). Ἐν τῇ μεγαλύτερᾳ ταύτῃ πρὸς νότον αἰθούσῃ εὐρέθη ἐν τῷ μέσῳ περίπου βωμοειδὲς κατασκευάσμα καὶ τεμάχια πηλίνων περιφραγτηρίων.

Οἱ στῦλοι τῆς στοᾶς ἦσαν τετράπλευροι πεσσοί, διαστάσεων περίπου 0.40×0.30 , ἔχοντες ἐπίκρανα καὶ ἀβακοειδεῖς βάσεις, ἀπέχοντες δὲ ἀλλήλων ἀπὸ ἄξονος εἰς ἄξονα 2.40 καὶ ἀναλογοῦντες ἀνὰ τρεῖς εἰς ἕκαστον δωματίον ἐκτὸς τοῦ μεσαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχοῦν δύο καὶ ἄνοιγμα κατὰ τι μεγαλύτερον. Ὁ ὄλος ἀριθμὸς τῶν ὑπολογίζεται εἰς 22, τὸ δὲ ὕψος αὐτῶν περίπου 3.20 μ.

Ἐκ τοῦ συνόλου συνάγεται ὅτι τὸ οἰκοδόμημα εἶναι στοὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως.

Παρὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπιγραφικῶν εὐρημάτων τὰ πορίσματα τῆς ἐρεῦνης τοῦ 1928 εἶναι σημαντικὰ καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ διὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίας πόλεως παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀγρίνιον, ἢ ὅποια δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι ἄλλη ἢ αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον Ἀγρίνιον.

Μέλλουσα ἐργασία ἐκεῖ θὰ διαλευκάνῃ ἀσφαλῶς τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ ἀρχαίου Ἀγρινίου.

8. Ἄλλην διπλὴν ἀρχαιολογικὴν ἐργασίαν ἐξετέλεσε δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ὁ Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Ν. Κυπαρίσσης ἐν Ἀγίῳ Βασιλείῳ τῆς Χαλανδρίτσης Ἀχαΐας καὶ ἐν Προστοβίτῃ Τριταίας Καλαβρύτων.

α. Ἐν Ἀγίῳ Βασιλείῳ τῆς Χαλανδρίτσης ὁ κ. Κυπαρίσσης ἀνέσκαψε σειρὰν Μυκηναϊκῶν τάφων λαξευτῶν θαλαμοειδῶν, ἐπιφλασσόμενος νὰ ἐρευνήσῃ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι καὶ ἄλλους θολωτοὺς εὐρισκομένους ἐκεῖ.

Οἱ λαξευτοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι ἔχουσι λαξευθῆ εἰς τὸν αὐτοφυῆ ἐκεῖ μαλακὸν ψαμμίτην βράχον. Οἱ θολωτοὶ κατασκευασμένοι

ἐκ πλακοειδῶν λίθων εὐρίσκονται εἰς τὰς κορυφὰς μικρῶν λοφίσκων, οἱ ὅποιοι καλοῦνται σήμερον *Τρουμπές*.

Ἐκ τῶν θαλαμοειδῶν τάφων ὀλίγων ἢ διατήρησις ἦτο καλή, τῶν δὲ ἄλλων αἱ ὀροφαὶ εἶχον καταπέσει. Τῶν καλῶς δὲ διατηρουμένων εἷς ἦτο ἐντελῶς ἀβλαβῆς καὶ ἄθικτος, ὥστε ἡ ἀνασκαφὴ νὰ δυνηθῆ νὰ παρατηρήσῃ ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ.

Ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ τάφου εὐρέθησαν τρεῖς σκελετοί, 2 ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ καὶ 1 δεξιὰ, πάντες ἄριστα διατηρούμενοι καὶ ἐν θέσει πλαγίως κοιμωμένων μὲ κεκαμμένα τὰ σκέλη κατὰ τὸ γνωστὸν σχῆμα τοῦ ὀκλάζοντος.

Ἄγγεῖα εὐρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Ἀγ. Βασιλείου μεγάλοι ἀμφορεῖς πῆλινοι, ἔχοντες τέσσαρας σχοινομόρφους λαβάς, δύο ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ δύο ἐπὶ τῆς κοιλίας, φέροντες δ' ἐπὶ τῶν ὤμων γεωμετρικὰ κοσμήματα καὶ ταινίας ἐπὶ τε τῶν ὤμων καὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας.

Ὅσαύτως εὐρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ καὶ ἱκανοὶ τυφλόστομοι ἀμφορεῖς, μεγάλοι καὶ μικροί, τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας, πάντες δὲ ἰστάμενοι ἐπίστομα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Οἱ σκελετοὶ ἦσαν ἄνευ κρανίων, εὐρέθησαν δὲ πλείονα τοῦ ἐνὸς τοιαῦτα συσσωρευμένα μετ' ἄλλων ὀστέων ἐντὸς τετραγωνικοῦ λαξεύματος βαθέος καμένου ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τοῦ θαλάμου, χρησιμεύοντος δὲ ὡς ὀστοθήκης μετὰ γενομένην ἀνακομιδὴν.

Κινητὰ εὐρήματα πλὴν τῶν ἀγγείων χάνδραι τινὲς ἐξ ἀγάλτου, καὶ πορσελάνης κόσμημα ἐξ ὑαλομάζης, δύο λεπίδες χαλκαῖ καὶ εἷς δακτύλιος χρυσοῦς ἄνευ λίθου.

β. Ἐν *Προστοβίτση τῆς Τριταίας* ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ἐρυνάμνθου ἀνέσκαψεν ὁ κ. Κυπαρίσσης θαλαμοειδεῖς μηχαναῖκους τάφους λαξευμένους εἰς λόφους εὐθύρπτου ψαμμιτικῆς συστάσεως.

Ἡ διάθεσις τῶν θαλαμοειδῶν τούτων τάφων εἶναι εἰς πολλὰς ἐπαλλήλους σειράς, ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν δὲ τοιαῦτα σπήλαια κατεστραμμένα ἠρίθμησεν ὁ ἀνασκάπτων. Ἡ δὲ καταστροφή ὀφείλεται εἰς τὰς οἰκοδομικὰς ἀνάγκας τῶν πλησιοχώρων κατοίκων, ἀρξαμένη

ἀπὸ τοῦ 1875, ὅτε ἐκτίσθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ χωρίου καὶ ἐξακολούθησασα καὶ μετέπειτα.

Ἐκ τῶν νεωστὶ συληθέντων τάφων κατώρθωσεν ὁ κ. Κυπαρίσσης νὰ περισυλλέξῃ τινὰ εὐρήματα, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα πτωχὰ κτερίσματα, ψηφίδας ἀγάτου, σφονδύλια καὶ χρυσοῦν δακτύλιον ἄνευ λίθου μετὰ τινων τριμμάτων ἠλέκτρου.

Εἰς θάλαμος ἡμιτελῆς εὐρέθη ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς περιέχων ἓνα νεκρὸν ἄνευ τινὸς κτερίσματος.

Καὶ τὰ εὐρήματα τῆς Προστοβίτης ἀνάγονται εἰς τὴν αὐτὴν ἀγγειογραφικὴν τεχνοτροπίαν εἰς ἣν καὶ τὰ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου.

Καθ' ὅλου αἰ ἔρευναι αὗται τῶν μυκηναϊκῶν νεκροταφείων τῆς Ἀχαΐας ἔχουσι, παρὰ τὴν πτωχείαν τῶν εὐρημάτων, ἰδιαιτέραν ἐπιστημονικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξακριβώσιν τῆς ἐκτάσεως τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀνὰ τοὺς τόπους τούτους, περὶ τῶν ὁποίων, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, δὲν εἴχομεν πρότερον σχετικὰ τεκμήρια.

9. Ἐν Στυμφάλῳ ἐξηκολούθησεν ἡ Ἐταιρεία τὰς ἐρεῦνας αὐτῆς διὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς κ. Ὁρλάνδου.

Λόγῳ τῶν ἀφθόνων βροχῶν τοῦ παρελθόντος χειμῶνος, ὧν τὰ ὕδατα κατέκλυσαν τὴν πεδιάδα τῆς Στυμφάλου ἐξιχθέντα μέχρι τῆς μεγάλης κατατομῆς καὶ κατακαλύψαντα τὴν ἀνασκαφεῖσαν ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, κατέστη κατὰ τὸ 1928 ἀδύνατος ἡ περαιτέρω σκαφὴ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀτελῶς ἀποκαλυφθείσης παλαιστρας. Τούτου ἕνεκα ἡ ἔρευνα ἐστράφη περὶ σημεῖα μακρὰν τῆς κατακλυσθείσης περιοχῆς κείμενα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠρηνήθη ἐπιμελῶς ὁ κατὰ τὸ 1924 τὸ πρῶτον δαπάναις ἰδιωτῶν καὶ τῇ ἐπιβλέψει τοῦ κ. Ὁρλάνδου ἀτελῶς ἀνασκαφεῖς τάφος, ὅστις παρουσιάζει ἐνδιαφέρουσαν διάταξιν, ἐν πολλοῖς ὁμοιάζουσιν πρὸς τὴν τῶν Μικρασιατικῶν καὶ τῶν τούτοις συγγενῶν Ἑτρουσκικῶν τάφων· διότι ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ὑψηλῆς κυκλοτεροῦς κρηπίδος (διαμ. 18.50 μ.) ἐκ λίθων μεγάλων ἠρμωσμένων κατὰ τὸ αἰγυπτιαζόν λεγόμενον σύστημα, φερούσης ἐν τῷ κέντρῳ τετράγωνον θάλαμον, εἰς ὃν εἰσέρχεται τις διὰ δρόμου ἀπ' ἀνατολῶν τῆς κρηπίδος ἀρχο-

μένου. Ἐν τῷ τάφῳ, ὅστις ἦτο σεσυλημένος εὐρέθησαν τεμάχια μεγάλων κεραμίδων, lacrymatoria καὶ μικρά τις πωρήνη πύελος, παιδίου τινὸς βεβαίως μνήμα. Ὁ τάφος ἦτο κεκαλυμμένος διὰ χώματος γῆς ἐν σχήματι κώνου ὑψουμένου ὑπεράνω στέγης καλυπτούσης τὸν θάλαμον καὶ τὸν δρόμον, ἧς ὅμως τὴν ἀκριβῆ διάταξιν δὲν ἠδυνήθη ὁ ἀνασκάπτων νὰ συμπεράνη ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν. Τὸ μνημεῖον ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Ἐσυνεχίσθη κατόπιν ἡ σκαφή τοῦ δυσμικοῦ πυλῶνος καὶ τοῦ βορείου κλίτους τῆς μεγάλης φραγκικῆς ἐκκλησίας, ἧς εὐρέθησαν πλεῖστα νέα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, δι' ὧν κατέστη δυνατὴ ἡ ἀσφαλῆς ἀναπαράστασις τοῦ τε ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ μεγάλου τούτου καὶ πολυτελοῦς ναοῦ, ὃν παραδόξως οὐδεμία μεσαιωνικὴ πηγὴ ἀναφέρει. Ἐντὸς τῆς φραγκικῆς ταύτης ἐκκλησίας ὁ κ. Ὁρλάνδος συνεκρότησε καὶ καλὴν ἀρχιτεκτονικὴν συλλογὴν τῆς Στυμφάλου.

10. Ἐν **Μυστρᾷ** ἠργάσθη δαπάναις τῆς Ἑταιρείας ὁ καθηγητὴς κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου ἐπαναλαμβάνων παλαιὰς αὐτοῦ ἐργασίας συντηρήσεως καὶ ἐρεῦνης τῶν μνημείων τῆς βυζαντινῆς ταύτης Πομπηίας.

Κατὰ τὸ 1928 αἱ ἐργασίαι ἐγένοντο ἐν τῇ ἄνω πόλει, ὅπου τὰ παλάτια τῶν Δεσποτῶν τοῦ Μυστρᾷ, καὶ δὴ παρὰ τὸν ὑπὸ τὸ κάστρον ναὸν τοῦ Ἀγ. Νικολάου καὶ ἐν τῷ ἐκεῖ ἡμιηρειπωμένῳ ναυδρίῳ, τοῦ ὁποίου συνεπληρώθη καὶ ἐστερεώθη διὰ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ τεμαχίων τὸ ὠραῖον κεραμοπλαστικὸν παράθυρον καὶ ἡ ὅλη πρόσοψις τοῦ ναυδρίου, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὸ ὅλον συγκρότημα τῆς κεραμοπλαστικῆς διακοσμήσεως. Καὶ ἐξ ἄλλων ἐκεῖ γενομένων ἐρευνῶν καὶ εὐρημάτων ὁ κ. Ἀδαμαντίου συμπεραίνει ὅτι τὸ ναῦδριον καὶ τὰ περὶ αὐτὸ κτίσματα ἀνήκουν εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Τοιχογραφίας τινὰς τούτου ἐστερέωσεν ὁ εἰδικὸς ἀρχιτεχνίτης διὰ περιστεφανώσεως μίγματος τσιμέντου καὶ ἄμμου. Ὡσαύτως ἐστερεώθησαν μέρη τοῦ περιτειχίσματος τοῦ Παλατίου.

11^{ον} τέλος ἐργασίαν ἐξετέλεσεν ἡ Ἀρχαιολ. Ἑταιρεία ἐν **Λέσβῳ** διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Δ. Εὐαγγελίδου.

Μεταξὺ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τῆς Καλλονῆς ἐν θέσει «Κλοπεδῆ» ἀνηκούση εἰς τὴν μονὴν Λειμῶνος συνεπλήρωσε τῷ 1928 ὁ κ. Εὐαγγελίδης τὴν ἀνασκαφὴν δευτέρου ναοῦ, ἀπέχοντος περὶ τὰ 13 περίπου μ. ἀπὸ τοῦ πρώτου.

Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι σχεδὸν κατεστραμμένος ὑπὸ τῆς οἰκοδομικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν χωρικῶν, ὁλόκληρον δὲ σχεδὸν τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ φαίνεται σήμερον εἰς διάφορα γειτονικὰ κτίσματα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν 1 ὄραν ἀπέχουσαν γέφυραν τοῦ Ἁγίου Θεράποντος. Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ διάγραμμα τοῦ ναοῦ ἐξηκριβώθη κατὰ τὰ κυριώτατα αὐτοῦ σημεῖα. Ὁ ναὸς εἶχε διαστάσεις, μῆκος μὲν 36,60 μ., πλάτος δὲ 15,05 μ. Περιεβάλλετο ὑπὸ περιστάσεως, ἐχούσης ὁκτὼ κίονας εἰς τὰς στενάς πλευράς καὶ δέκα ἑπτὰ εἰς τὰς μακράς, εἶχε δὲ καὶ ἐσωτερικὴν κιονοστοιχίαν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ σηκοῦ εὐρέθη τετράγωνον κτίσμα πολυγωνικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ῥυθμοῦ, λείψανον πιθανῶς ἀρχαιότερου μικροῦ ναοῦ. Ἐκ τοῦ ὅλου ναοῦ σφύζεται ἡ ΒΔυτικὴ γωνία τῆς δυτικῆς πλευρᾶς μετὰ δύο βάσεων κίωνων καὶ μέρος ἑνὸς σπονδύλου κατὰ χώραν. Τῶν μακρῶν πλευρῶν εὐρέθησαν οἱ πρῶτοι ἐπὶ τοῦ βράχου λίθοι τῆς στοιβῆς, τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς ὀλίγοι μόνον δόμοι τοῦ πρώτου ἀναβαθμοῦ, τοῦ δὲ ἐσωτερικοῦ ὀλίγα μόνον λείψανα τῶν θεμελίων τοῦ σηκοῦ, ἐλάχιστα δὲ τῆς ἐσωτερικῆς κιονοστοιχίας. Ὁ ῥυθμὸς τοῦ κίονος καὶ τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι, ὅπως καὶ τοῦ προηγουμένου, ὁ λεγόμενος αἰολικός, ὁ δὲ ὅλος ναὸς ἔχει τὰς αὐτὰς πρὸς τὸν πρῶτον διαστάσεις. Εἶναι μάλιστα πιθανὸν ὅτι καὶ πολὺ ὑλικὸν ἐκείνου ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ δευτέρου τούτου ναοῦ.

Ἐκ τῆς πηλίνης διακοσμῆσεως τῆς στέγης εὐρέθησαν καὶ κατὰ τὸ 1928 διάφορα τεμάχια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τεμάχιον ἀκροκεράμου μετ' ἀναγλύφου λέοντος καὶ ἄλλου ζώου ἀρχαϊκῆς τέχνης, ἄλλο τεμάχιον μετ' ἀναγλύφου γυναικείας κεφαλῆς Μακεδονικῶν χρόνων καὶ πλείονα τεμάχια μετ' ἀναγλύφων ἀνθεμίων καὶ ῥῶν.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε κατὰ τὸ 1928 τὸ σπουδαῖον ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας, ἀναφερόμενον εἰς πάσας τὰς περιόδους τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς ἡμετέρας χώρας.

Τὸ δημοσιευτικὸν ἔργον ἡμῶν ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἀξιόλογον, διότι ἐξεδόθησαν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δύο αὐτοτελῆ ἀρχαιολογικά συγγράμματα.

1. Τὸ ἀπὸ πολλοῦ ἐκτυπούμενον καὶ πρὸ ὀλίγων μηνῶν περατωθὲν ἔργον τοῦ κ. Ἀ. Σ. Ἀρβανιτοπούλου *Αἱ γραφαὶ στηλαὶ τῆς Δημητριάδος — Παρασῶν*, εἰς σχῆμα 2^{ον}, μετὰ 10 ἐγχρώμων πινάκων τῶν στηλῶν, 7 παρενθέτων πινάκων τοπογραφικῶν καὶ 203 ἐν τῷ κειμένῳ εἰκόνων. Τὸ κείμενον ἀπαρτίζεται ἐξ 179 σελίδων. Ἄν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο θέλει συντελέσει εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ μελέτην τῶν σημαντικῶν τούτων μνημείων, τὰ ὅποια εὐρέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας.

2. Ἐξεδόθη ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας ὑπ' ἀριθ. 24 σύγγραμμα τοῦ κ. Γεωργίου Ε. Μυλωνᾶ *ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος*, εἰς σχῆμα 8^{ον}, ἐκ σελίδων 174 καὶ μετὰ 86 εἰκόνων καὶ 5 πινάκων καὶ γεωγραφικῶν χαρτῶν. Τὸ δημοσίευμα τοῦτο σκοπεῖ νὰ παράσχη συστηματικὴν πραγματείαν περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης περιόδου τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑλλάδος, ἣ δὲ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκτυπώσῃ τοῦτο, ἔχουσα τὴν γνώμην ὅτι προάγονται δι' αὐτοῦ αἱ σχετικαὶ μελέται, χαίρει δὲ διότι ὁ νεαρὸς συνάδελφος συνεχίζει τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ διδάσκων ἐν τῷ ἐν Βαλτιμόρη τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Πανεπιστημίῳ Johns Hopkins.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων δημοσιευμάτων ἐξεδόθη καὶ τὸ τεῦχος τῶν *Πρακτικῶν* τῆς ΑἘ τοῦ ἔτους 1927. Τῶν Πρακτικῶν τῶν προηγουμένων ἐτῶν εὐρίσκονται περὶ τὸ τέλος τῆς ἐκτυπώσεως δύο τόμοι συλλογικοὶ τῶν ἐτῶν 1922-24 καὶ τῶν ἐτῶν 1925-26.

Τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος συντελεῖται μετ' ὀλίγον ἢ ἐκτύπωσις τοῦ διπλοῦ τόμου 1925 καὶ 1926, δὲν θὰ βραδύνη δὲ πολὺ καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ ἐπίσης διπλοῦ τόμου τοῦ 1927 καὶ 1928, ὁ ὅποιος ἐκτυποῦται συγχρόνως καὶ ἔχει ἤδη πολὺ προχωρήσει.

Ἄλλὰ καὶ τὴν *Βιβλιοθήκην* αὐτῆς ἐπλούτισε σημαντικῶς ἡ Ἐταιρεία ἀγοράσασα βιβλία ἀξίας 75 περίπου χιλιάδων δραχμῶν (74, 725. 70), ἐκφράζει δὲ καὶ ἐντεῦθεν τὸ Συμβούλιον τὰς θερμοτάτας αὐτοῦ εὐχαριστίας πρὸς πάντας, ἄλλοδαποὺς καὶ ἡμετέρους, οἱ ὅποιοι ἀπέστειλαν διάφορα συγγράμματα πρὸς τὴν βιβλιοθήκην ἡμῶν.

Ἐξακολουθοῦσα τὴν πρόνοιαν αὐτῆς ἡ Ἐταιρεία περὶ τῆς μελλούσης Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς γενεᾶς ἀνέγραψε καὶ κατὰ τὸ 1928 ἐν τῷ προϋπολογισμῷ αὐτῆς κονδύλιον ἐκ δρ. 90.000 δι' ἐνίσχυσιν ἀρχαιολογικῶν λειτουργῶν πρὸς σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν αὐτῇ ἀρχαιολογικῶν μουσείων.

Ἐκ τῶν πόρων τούτων σπουδάζουσι σήμερον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ πέντε ἔφοροι καὶ ἐπιμεληταὶ ἀρχαιοτήτων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τρεῖς ἀπολαύουσι τῆς εὐμενοῦς ἐνισχύσεως τῆς ἐν Βερολίνῳ Humboldt Stiftung, ἰδρύματος σημαντικωτάτου ἀποβλέποντος εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν ἄλλοδαπῶν ἐν Γερμανίᾳ.

Κατὰ τὸ 1928 τὸ Συμβούλιον ἀπέστειλε τοὺς κ.κ. Ἄ. Ξυγγόπουλον, Χρ. Καροῦζον καὶ τὴν Δ/δα Σέμνην Παππασπυρίδου, τυχόντας καὶ τῆς οἰκείας ἐκπαιδευτικῆς ἀδείας μετὰ πλήρων ἀποδοχῶν ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Κατὰ τὸ 1929 θέλουσιν ἐπανέλθει ὁ κ. Μαρινᾶτος καὶ ἡ δ/νις Βαρούχα.

Ἄλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν γνώσεων εἰς εὐρύτερον κύκλον ἐνδιαφερομένη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία διωργάνωσε καὶ κατὰ τὸ 1928 σειρὰν διαλέξεων ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς, ἡρμηνεύθησαν δὲ κατ' αὐτὰς τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν κ.κ. Κεραμοπούλλου, Κυπαρίσση, Ὁρλάνδου, Σωτηρίου καὶ Οἰκονόμου.

Σκοπεῖ δὲ τὸ Συμβούλιον νὰ ἐκδώσῃ ἐν καιρῷ καὶ σειρὰν ἀναλόγων δημοσιευμάτων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν εὐρύτεραν γνωριμίαν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ τῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος. Ἢ κατὰ τὰς ἐκάστοτε γενομένας διαλέξεις τῆς Ἀρχαιολογικῆς

Ἐταιρείας ἐκδηλουμένη ζωηρότης τοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι γνώμων τῆς ὑφισταμένης ταύτης πνευματικῆς ἀνάγκης.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε, Κυρίαί καὶ Κύριοι, τὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1928.

Καθ' ἣν περίοδον διανύομεν εἶναι ψυχολογικῶς εὐεξήγητον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ διεληθὼν διὰ τῆς παγκοσμίου κρίσεως καὶ ἰδὼν νὰ ἀπειλῆται εἰς τὴν ὄλην αὐτοῦ ὑπόστασιν τὸ σύστημα τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ζῆ καὶ τὸ ὁποῖον εἶτε ἐν συνειδήσει εἶτε καὶ ἀνεπιγνώστως συντελεῖ, ἤρχοι νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ αἰσθηματοῦ τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀβεβαιότητος ἂν ἡ κατεύθυνσις τῆς ἀνθρωπότητος καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς εἶναι ὀρθαί, ἢ μήπως εἶναι ἀνάγκη ἄλλης κοινωνικῆς ὀργανώσεως πρὸς ἀποτροπὴν νέων καταστρεπτικῶν ἐκδηλώσεων. Εἶναι δὲ ἀκόμη εὐνόητον ὅτι ὁ ἐπιπόλαιος καὶ ἀφιλοσόφητος ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἐπιφάσεως τῶν γεγονότων καὶ ἐκ τῆς ὅλης ἐξωτερικῆς αὐτῶν συναφείας παραγόμενος ἀποδίδει τὰ ἀτυχήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀπωτάτας αἰτίας καὶ ἐκδικεῖται μετὰ παιδικοῦ πείσματος τὰ ἀθρότατα τῶν πραγμάτων, ἐν ᾧ θὰ ἠδύνατο πολὺ πλησιέστερον νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀφετηρίαν τῆς κακοτυχίας του.

Εἰς τὸν ὑποκειμενικὸν τοῦτον λόγον ὀφείλεται καὶ ἡ μετὰ μεγάλης κοινωνικῆς ἀνατροπᾶς παρατηρουμένη ἐκδήλωσις ἐντόνου ἀποστροφῆς πρὸς τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας καὶ ἀποκλειστικῆ προσήλωσις πρὸς τὸν ὕλικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς μόνον τὰ μέσα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνδέονται πρὸς τὴν ὕλικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ τοιαῦται ὕλιστικαὶ τάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀναφαίνονται μετὰ μεγάλους συγκλονισμοὺς ψυχικούς καὶ σημειοῦσιν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ καθ' ὅλου ἀποστολῆς, διαρκοῦσι μέχρι τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἰσορροπίας τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν τάσεων, ὅτε ἀναλαμβάνει ὁ κόσμος τὴν ἀληθινὴν αὐτοῦ πορείαν, τὴν στηριζομένην ἐπὶ τῶν αἰώνιων ἠθικῶν ἀληθειῶν. Ἐν τῇ δίνῃ ταύτῃ εἶναι ἐπόμενον ὅτι ὑφίσταται ἐκάστοτε κλονισμοὺς ἢ πεποίθησις ἐπὶ τὴν μορφωτικὴν ἀξίαν τῶν ἱστορικῶν ἐπι-

στημῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκει καὶ ἡ ἀρχαιολογία. Καὶ οἱ κλονισμοὶ οὗτοι εἶναι ἰσχυρότεροι εἰς τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι δὲν συνετέλεσαν ἀκόμη μακρὰν περίοδον πολιτισμοῦ καὶ δὲν ἔχουσιν ἀκόμη ἀπρητισμένον ἐδραῖον ψυχικὸν βίον. Ἄλλ' ἀκριβῶς οἱ λαοὶ οὗτοι ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ μελετήσωσι μετὰ φιλοσοφικῆς ἐμβριθείας τὴν ἱστορίαν μεγάλων λαῶν. Ἡ ἱστορικὴ μελέτη ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἔννοιαν δὲν εἶναι ἀσχολία πρὸς πλήρωσιν ἀπλῆς τινος περιεργείας, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη πρὸς τελείωσιν τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν βίου καὶ πρὸς ὀπλισμὸν τοῦ πνεύματος. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ πόθος οὗτος τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἱστορικῆς μορφώσεως ἐκδηλοῦται ἐντονώτερον ὑπὸ μεγάλων ἐκπροσώπων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ὥστε νὰ ἀποκλείεται ἡ ὑπόνοια ἐπηρεασμοῦ ἐκ τῆς ἐπαγγελματικῆς εἰδικότητος. Ἡ ἀνθρωπιστικὴ λεγομένη μόρφωσις, ἡ στηριζομένη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐνδόξων λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, εἶναι σπουδαιότατος παράγων τῆς γενικῆς ψυχικῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου, καθῆκον δὲ τῶν ἰθυνόντων ἐκάστοτε εἶναι, ὅπως ἡ ἀκτινοβολία αὐτοῦ ἀποβαίῃ ὅσον εἶναι δυνατὸν εὐρυτέρα.

Ἐν Ἑλλάδι δὲ τὸ καθῆκον τοῦτο εἶναι διπλοῦν. Ἐὰν ὑπό τινων ἀσυναρτήτων θεωρῆται πρόσκομμα τῆς προόδου τοῦ ἔθνους ἢ μελέτη τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ ἱστορίας — τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τεκμήριον ἀτελεστάτης ἱστορικῆς καὶ φιλοσοφικῆς μορφώσεως, πρὸς ἄρσιν τῆς ὁποίας εὐχόμεθα τὴν ἀντίληψιν τοῦ θεοῦ.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῆς ἀννυψώσεως τῆς ψυχῆς τῶν ὑγιῶν Ἑλλήνων ἐργαζομένη ἢ ἡμετέρα Ἐταιρεία, ὡς ἀκρόπολις τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν, ἔχει ἀκλόνητον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀπὸ τε ἐπιστημονικῆς καὶ, εἰδικώτερον, ἠθικῆς ἀπόψεως δεῖ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους.